

MİXAİL ZIQAR

BÜTÜN KREML SƏLTƏNƏTİ

Müasir Rusiyanın
qısa tarixi

Tərcüməçi:
Müqəddəs Şahbazov

QANUN NƏŞRİYYATI

МИХАИЛ ЗЫГАРЬ

ВСЯ
КРЕМЛЕВСКАЯ
РАТЬ

Краткая история
современной России

Bu kitab Vladimir Putinin 2000 – 2015-ci illər hakimiyyəti dövründə Rusiyanın tarixindən bəhs edir. Kitab sənədlər, açıq mənbələr və müəllifin V.Putinin çevrəsindəki adamlardan götürdüyü xeyli sayda unikal şəxsi müsahibələr əsasında hazırlanıb. Bir yerə toplanmış faktlar, hadisələr, intriqalar və qəhrəmanların fikirləri Kremlin həyatının tam mənzərəsini yaradır. Onlarla tanış olduqca V.Putinin metamorfozunun məntiqi – 2000-ci illərin əvvəllərində liberal qərbyönlü prezident olan şəxsin avtoritar hökmdara, Qərbin ən qatı əleyhdarlarından birinə necə və niyə çevrildiyi ilk dəfə geniş şəkildə aydın olur.

Михаил Зыгарь **ВСЯ КРЕМЛЕВСКАЯ РАТЬ**
Краткая история современной России
Mixail Zıqar **BÜTÜN KREML SƏLTƏNƏTİ**
Müasir Rusiyanın qısa tarixi

Janr: sənədli ədəbiyyat

Yaş qrupu: 14+

Ölçü: 145x210 mm

Cild: yumşaq

Səhifə sayı: 512

Nəşir: Şahbaz Xuduoğlu
Tərcüməçi: Müqəddəs Şahbazov
Redaktor: İlham Rəhimli
Korrektorlar: İradə İslamova, Həyat Hacıyeva
Qapaq dizaynı: Rafael Qasım
Mətn dizaynı: Ramin Əli

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, Azərbaycan, AZ1102, Tbilisi pr., 76

Tel.: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

[www.fb.com/Qanunpublishing](https://www.facebook.com/Qanunpublishing)

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-606-83-6

© Qanun Nəşriyyatı, 2026

© 2015 by Mikhail Zygar for “All the Kremlin’s men”

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları
Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə
nəşri “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında”
Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

MÜNDƏRİCAT

Giriş 7

I HİSSƏ. I PUTİN ŞİRÜRƏKLİ

I Fəsil.	Kremlin ideoloqu Aleksandr Voloşin	13
II Fəsil.	Siyasi mühacir Boris Berezovski kral toyuna dəvət olunmadı.....	44
III Fəsil.	Rusiyanın ən zəngin adamı Mixail Xodorkovski biznesini və azadlığını itirir, ailə isə yoxa çıxır	81

II HİSSƏ. II PUTİN MÖHTƏŞƏM

IV Fəsil. Kreml administrasiyasının rəhbəri Dmitri Medvedev yeni rus zümrəsi yaratdı	115
V Fəsil. Ukrayna prezidenti administrasiyasının rəhbəri Viktor Medvedçuk Putinin inandığı sonuncu ukraynalıdır	135
VI Fəsil. Prezident administrasiyası rəhbərinin müavini Vladislav Surkov mühasirəyə alınmış Kremli müdafiə edir	156
VII Fəsil. Prezidentin köməkçisi İqor Şuvalov Rusiyanı İmperiya etmək barədə düşünür	185
VIII Fəsil. Baş nazirin müavini Sergey İvanov varis olduğuna ciddi şəkildə inanır	202

III HİSSƏ. ŞAHZADƏ YALANÇI DMİTRİ

IX Fəsil.	Gürcüstan prezidenti Mixail Saakaşvili nəinki hakimiyyəti, hətta ondan da qiymətli olanı saxlamağı bacarır	233
X Fəsil.	Barak Obama Kremlin ən yaxın dostu və əsas düşməni oldu	263
XI Fəsil.	Baş nazirin müavini İqor Seçin rus Çe Gevara oldu	274
XII Fəsil.	Rus şahzadəsi Tatyana Yumaşeva yeni demokratik partiya yaradır.....	294
XIII Fəsil.	Müxalifət lideri Aleksey Navalni xalqı Kremlə apara biləcəyini hiss edir	320

IV HİSSƏ. III PUTİN QORXUNC 353

XIV Fəsil.	Patriarx Kirill nazirlərə rəhbərlik etməyə başladı.....	355
XV Fəsil.	Kremlin ideoloqu Vyacheslav Volodin yeni milli ideya icad etdi	371
XVI Fəsil.	Putinin mətbuat katibi Dmitri Peskov artıq heç vaxt qərbi razı sala bilməyəcəklərini anlayır	393
XVII Fəsil.	Müdafiə naziri Sergey Şoyqu Əfqanıstan və I Nikolayın qisasını alır	421
XVIII Fəsil.	Aleksey Kudrin prezidentə təsir etmək uğrunda mübarizədə məğlub olur.....	454
XIX Fəsil.	Ramzan Kadirov Dubaya gedir və qayıdır	479

Nəticə. IV PUTİN MÜQƏDDƏS 501

Qeydlər.....	511
--------------	-----

Giriş

Kitab üzərində işləməyə başlayanda son 15 ildə Rusiyanın başına gələnlər, Vladimir Putin və onun yaxın ətrafının dünyaduyumu və dünyagörüşünün necə dəyişdiyi, hər şeyin necə başladığı və bütün bunların bizi hara gətirib çıxardığı barədə bir hekayə alınacağını düşünürdüm. Amma məlum oldu ki, hadisələrin iştirakçıları əslində nə baş verdiyini heç vaxt xatırlamırlar. Hər kəs layaqətli və qəhrəman görünmək, ən əsası isə həmişə haqlı olduğunu göstərmək üçün xatirələrini özünə sərf edən şəkildə danışır. Kitabın üzərində işlədiyim illər ərzində mən Vladimir Putinin yaxın çevrəsində olan bir xeyli şəxslə – prezident administrasiyasının əməkdaşları, hökumət üzvləri, Dövlət Dumasının deputatları, “Forbes”-in siyahısında olan sahibkarlar və xarici siyasətçilərlə görüşüb müsahibə götürmüşəm. Demək olar ki, onların hər biri öz hekayəsini danışdı və bu hekayə bəzən digər personajların hekayələri ilə üst-üstə düşmürdü. Qəhrəmanlar çox vaxt faktları unudur, hadisələrin baş verdiyi zamanı qarışdırır, hətta öz hərəkətlərini və sözlərini belə xatırlaya bilmirdilər. Həmin adamlar bir qayda olaraq, onlara istinad etməməyi xahiş edirdilər. Bununla belə, o qədər çox iştirakçıdan müsahibə götürə bildim ki, mənzərə tamamilə aydın oldu.

Nəticədə bir insanın təsadüfən hakimiyyətə yiyələnib hökm sahibi olması barədə hekayə yarandı. Əvvəlcə o, sadəcə olaraq hakimiyyətini saxlamaq istədi. Onun bəxti gətirdikcə uğurlu müba-

riz və islahatçı – Şirürəkli kral olmaq qərarına gəldi. O, tarixə düşmək istəyirdi. Amma sonra yaxşı həyat arzuladı. Və o, Möhtəşəm kral oldu. Sonra yoruldu və dincəlmək istədi. Lakin başa düşdü ki, tarixin bir parçasına çevrildiyindən daha istirahət edə bilməz. Həm də o artıq çar Qroznı – Qorxunc çardır.

Bütün bu dəyişikliklər onda necə baş verdi? Əsasən bütün bu illər ərzində özlərini kral qarşısında canla-başla quyruq bulayan vəzir-vüzərə kimi aparan ətrafı sayəsində. Yaxın çevrəsi onu götürüb, qorxu və istəklərini manipulyasiya edərək irəli apardı. Və o özünü heç vaxt ümid etmədiyi yerdə gördü.

Hadisələrin necə bitdiyini bilib onları yenidən bərpa edəndə hekayə çox məntiqli görünür. Hətta elə hiss edərsən ki, hər şey məhz başlanğıcdan indiki vəziyyətə doğru gedib və müəyyən ilkin plan yaranır. Qəhrəmanlar öz hərəkətlərinə görə köhnə tarixlə dəlillər fikirləşirlər. Onlar reallıqda olmayan səbəbləri və əvvəllər heç ağllarına gəlməyən məntiqi tapırlar.

Ancaq Rusiya tarixinin bu 15 ili, hətta bir az da artıq, aydın məntiqə malik deyil. Baş verən hadisələrinin yenidən qura bildiyim zənciri Putin və onun çevrəsinin düşünülmüş bir planının, dəqiq strategiyasının olmadığını göstərir. Baş verənlərin hamısı taktiki addımlar, heç bir son məqsədə gətirib çıxarmayan xarici stimullara operativ reaksiyadır.

Rusiya siyasətçilərinin son 15 ildəki davranışlarına və motivlərinə diqqətlə nəzər salanda sui-qəsd nəzəriyyəsinin yanlış olduğu aydın görünür. Bu və ya digər hadisənin pisniyyət, yoxsa hər hansı səhv səbəbindən baş verdiyinə azacıq bir şübhə varsa, onda həmişə ikincini seçmək lazımdır.

2000-ci ildə Rusiyanın rəhbərləri 15 illik hakimiyyətlərinin nə ilə nəticələnəcəyini bildirdilərmə? Yox. 2014-cü ildə onlar 2015-ci ili necə qarşılayacaqlarını bildirdilərmə? Yenə də yox.

Mən cəm halında “rəhbərlər” yazıram və heç də səhv etmirəm. Rusiyada bütün qərarların yalnız bir şəxs – Vladimir Putin tərəfindən qəbul edildiyi düşünülür. Bu yalnız qismən doğrudur. Həqiqətən də, bütün qərarları Putin qəbul edir, lakin Putin bir adam deyil. Bu, böyük kollektiv ağıldır. Hər gün onlarla, hətta yüzlərlə insan Vladimir Putinin hansı qərarlar verməli olduğunu təxmin edir. Vladimir Putinin özü də populyar olmaq, nəhəng kollektiv Vladimir Putin tərəfindən başa düşülmək və bəyənilmək üçün hansı qərarlar verməli olduğunu daim təxmin etməyə çalışır.

Bu kollektiv Vladimir Putinin haqlı olduğunu özünə sübut etmək üçün xatirələrini illər ərzində düzüb-qoşub. Özünü inandırmağa çalışıb ki, hərəkətləri məntiqlidir, plan və strategiyası var, səhv etmir, sadəcə düşmənlərlə mübarizə, çətin və aramsız müharibə apardığına görə nələri isə etməyə məcbur qalır.

Buna görə də mənim kitabım xəyali bir müharibə hekayəsidir. Bu müharibəni bitirmək olmaz, əks halda onun heç vaxt baş vermədiyini etiraf edilməlidir.

